

Ontwikkeling van een kostprijsmethode voor BLK-varkenshouderij

Voor gebruik binnen marktconcepten die aansluiten bij het Beter Leven keurmerk (1 ster)

Robert Hoste en Mariël Benus

De Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV) streeft naar een objectieve, onafhankelijk vastgestelde vergoeding voor varkens die in een marktconcept geproduceerd worden, die aansluit bij het perspectief van de varkenshouders. Deze factsheet beschrijft een kostprijsmethode die ontwikkeld is voor varkenshouderij binnen het Beter Leven keurmerk (1 ster). Bovendien zijn resultaten van een eerste berekening opgenomen. Het Beter Leven keurmerk (BLK) streeft naar betere welzijnsomstandigheden in de veehouderij. Er zijn drie niveaus van welzijnseisen, die worden aangeduid met respectievelijk 1, 2 en 3 sterren. De kostprijsmethode in deze factsheet betreft de houderij met 1 ster. Volgens informatie van Stichting Beter Leven werden in 2021 circa 3,8 miljoen vleesvarkens onder BLK geproduceerd (Van Os, 2022). Het grootste deel hiervan betreft BLK met één ster (BLK*); er zijn 620 bedrijven gecertificeerd voor BLK*.

1. Huidige afrekening van BLK-varkens voldoet niet

Varkens die geleverd worden binnen marktconcepten, die aansluiten bij het Beter Leven keurmerk (BLK), worden momenteel in de regel afgerekend volgens bestaande noteringen met een BLK-toeslag. Dit voldoet om vier redenen niet. Ten eerste is er een vaste toeslag (bijvoorbeeld 8 eurocent/kg), die gebaseerd is op een gemiddeld rendement in de varkenshouderij. Deze toeslag dekt onder andere de kosten van de lagere hokbezetting. In tijden van een positief rendement in de varkenshouderij behaalt de reguliere varkenshouderij een hoger rendement per m² staloppervlakte, terwijl daar in de BLK-toeslag niet voor gecorrigeerd wordt. Dit leidt tot minder schommelingen in het saldo binnen BLK, maar wordt in de praktijk als ongewenst ervaren, en het kan, zeker in een periode met gunstig rendement, leiden tot de overweging om te stoppen met deelname aan het BLK-concept. Ten tweede volgt de opbrengstprijis daarmee de algemene markt, waar afzet naar Europese landen buiten Nederland en afzet naar de niet-Europese markt een belangrijke invloed heeft op de opbrengstprijis. Voor marktconcepten waar de afzet grotendeels gericht is op de binnenlandse retailmarkt is deze koppeling aan buitenlandse markten niet alleen onlogisch, maar leidt het ook tot ongewenste marktschommelingen (marktschommelingen leiden tot onzekerheid en in de regel tot hogere kosten). Ten derde: de BLK-toeslag dekt in de regel de meerkosten, maar levert nog geen extra waarde op voor de ondernemer.

De laatste reden voor de opzet van deze kostprijsmethode is dat varkenshouders binnen BLK* te maken krijgen met het aflopen van een overgangstermijn per 2025. Enkele aanpassingen worden vereist, waarvoor de meeste bedrijven nog grote investeringen zullen moeten doen. Vooral de daglichtvoorziening is hierbij een technische en financiële hobbel. Het is niet ondenkbaar dat varkenshouders besluiten om niet langer deel te nemen aan BLK, om deze vereiste aanpassing te vermijden. Een reële vergoeding is gewenst, waarin rekening wordt gehouden met deze investeringen.

Meer in het algemeen is het gemiddelde inkomen uit bedrijfsvoering in de varkenshouderij langjarig onvoldoende voor continuïteit. Het gemiddeld gerealiseerde inkomen op gespecialiseerde varkensbedrijven over de jaren 2001-2022 kwam uit op circa € 37.000 per onbetaalde arbeidsjaareenheid (zie Agrimatie, Inkomens). Bovendien is de fluctuatie in rentabiliteit van de bedrijfsvoering sterk toegenomen. Daarom is er behoefte aan een waardering die aansluit bij het perspectief van de varkenshouders, met een stabielere en reële beloning voor de ondernemer. Om de productie van varkens onder BLK* in stand te houden, is er daarom behoefte aan een specifieke prijsstelling voor BLK-varkens.

2. De blauwdruk is gebaseerd op een integrale kostprijsberekening

Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV), de belangenorganisatie van de varkenshouderij in Nederland, heeft het initiatief genomen om een prijsstelling in het leven te roepen voor varkens die geleverd worden binnen marktconcepten die uitgaan van het Beter Leven keurmerk met één ster. POV heeft Wageningen Economic Research benaderd met het verzoek hiervoor een systematiek te ontwerpen.

Uitgangspunten vanuit POV voor de kostprijsberekening zijn:

- objectieve en onafhankelijke vaststelling
- vanuit een reëel verdienmodel voor de varkenshouder
- reëel inkomen voor varkenshouders.

Er wordt uitgegaan van de productiekosten van varkens volgens BLK*, met een kostendekkende, stabielere en reële beloning van de varkenshouder. Daarvoor is een integrale kostprijsberekeningsmethode gebruikt. Volgens deze methode worden alle kostenelementen, inclusief de ingezette eigen arbeid en kapitaal, tegen economische marktwaarde (vervangingswaarde, opportunity cost methode) gewaardeerd.

Er wordt niet gekeken naar het verdienmodel van de keten, of van afnemers, dus ook niet van één specifieke invloedsfactor zoals de vierkantsverwaardings. In deze opzet worden de verantwoordelijkheden dus bij iedere betreffende schakel gelaten. Zo liggen risico's in de houderij (denk aan ziekte-uitbraken of verschillen in productiviteit) qua verantwoordelijkheid bij de varkenshouder. Gevolg hiervan is dat prijsschommelingen op de wereldmarkt van varkensvlees geen rol spelen. Dit ligt in lijn met het streven naar maximale verwaardings van vlees in het BLK-segment.

2.1 De kostprijsberekening is gebaseerd op een normbedrijf van representatieve omvang

Tegen de achtergrond van een grote verscheidenheid tussen varkensbedrijven, qua omvang, kostenstructuur en efficiëntie, is een normbedrijf gedefinieerd voor de zeugenhouderij en voor de vleesvarkenshouderij, waarop de kostprijsberekening gebaseerd is. Er is uitgegaan van een representatieve omvang van een bedrijf met 450 zeugen, en een bedrijf met 4.300 gemiddeld aanwezige vleesvarkens. De bedrijven sluiten qua omvang op elkaar aan.

2.2 Integrale kostprijs op basis van internationaal erkende systematiek

Voor de kostprijsberekening volgen we de InterPIG-kostprijsystematiek (zie Hoste en Benus, 2023). InterPIG is een internationale groep van varkenseconomen uit 18 landen, die sinds 2003 een systematiek van kostprijsberekening hebben uitgewerkt en verfijnd, voor internationale vergelijking van de productiekosten. Voor de kosten van stal en arbeid wordt gebruikgemaakt van de meest recente KWIN-Veehouderij.

De kostprijsberekening gaat uit van een reële vergoeding van arbeid en kapitaal van de varkenshouder.

Voor de bepaling van een reëel inkomen wordt uitgegaan van een arbeidsbeloning volgens de CAO Productiegerichte Dierhouderij. Voor een ondernemer wordt uitgegaan van een bedrag van € 74.000 per jaar, plus een stelpost voor een Arbeidsongeschiktheidsverzekering à € 7.500. Dit komt neer op een uurtarief van bijna € 35. Voor een medewerker wordt uitgegaan van een uurtarief van € 27.

Verder wordt rente gerekend op de vervangingswaarde van de stallen, plus over het omlopend kapitaal, niet alleen over het deel vreemd vermogen, maar ook over het eigen vermogen.

2.3 Kosten en baten worden meegenomen

Er wordt uitgegaan van huisvestingskosten op basis van nieuwbouw. Kosten voor extra eisen voor BLK* (Stichting Beter Leven, 2018) zijn meegeteld, voor zover die actueel van toepassing zijn. Dit betreft onder meer oppervlakte-eisen, aanwezigheid van voldoende vreet- en drinkplaatsen, afleidings- en verrijkingsmateriaal, en het niet-couperen van beertjes. Er is rekening gehouden met kosten van investeringen, extra arbeid, afleidingsmateriaal en dierprestaties. Ook de baten van bijvoorbeeld niet-castreren zijn meegerekend. Overige variabele kosten omvatten onder andere mestafzet, dierenartskosten, energie en afleveringskosten.

2.4 Toekomstige investeringen zijn nog niet meegerekend

Eisen die nog in een overgangperiode zijn (voor BLK tot 1-1-2025), zijn nog niet meegenomen. Evenmin is rekening gehouden met algemene verwachte ontwikkelingen, zoals aanpassingen voor houderij met ongecoupeerde staarten of vrijloopkraamhokken.

2.5 Een jaarlijkse en vierwekelijkse actualisatie vindt plaats

De kostprijsberekening wordt jaarlijks geactualiseerd voor investeringsbedragen, prijzen, kosten en technische resultaten. Deze update zal in september gedaan worden, aangezien dan een update beschikbaar is van kosten, prijzen en technische resultaten van het afgelopen jaar.

Daarnaast wordt iedere vier weken een actualisatie gegeven op basis van de meest recente voerprijzen. Voor de vierwekelijkse voerprijsactualisatie wordt aangesloten bij de systematiek voor maandelijkse voerprijzen van Wageningen Economic Research (zie Agrimatie, Agrarische prijzen). Op basis van prijzen van diverse voerbedrijven, een kwaliteitsslag (onder andere winsorized mean) en (gemaximeerde) marktaandelen per berichtgever worden prijzen herberekend naar vierwekelijkse periodes. De vierwekelijkse periode begint ieder jaar opnieuw vanaf week 1 van dat jaar. In het geval een jaar 53 weken heeft, zal de berekende kostprijs van periode 13 van toepassing zijn.

Mochten er bijzondere omstandigheden zijn, zoals extreme verandering van energieprijzen, zullen deze tussentijds worden aangepast. Deze combinatie sluit aan bij de actuele ontwikkelingen voor voer als de grootste uitgavenpost. Het resultaat van de kostprijsmethodiek is nadrukkelijk geen notering, maar kan hierin wel een rol spelen. In vergelijking met de huidige marktprijzen voor varkens en biggen leidt deze werkwijze tot een rustiger verloop. Met het ritme van de vierwekelijkse actualisatie van de voerkosten wordt aangesloten bij het inkoopritme tussen vleesindustrie en supermarktorganisaties.

2.6 Afwijkingen in kwaliteit en afzet binnen BLK-concept deels verrekend

In de kostprijsberekening is verondersteld dat 5% van de biggen als slachtbig afgezet wordt, tegen een actuele marktprijs voor slachtbiggen. Er is geen rekening gehouden met een mogelijke mismatch tussen aanbod en vraag van BLK-biggen, waarbij BLK-biggen eventueel niet als BLK afgezet (vergoed) zouden worden.

Er is geen rekening gehouden met een effect van kortingen en toeslagen voor parameters in slachtkwaliteit, zoals in spier- en spekdikte en aflevergewicht. Aangenomen is dat deze netto (bijvoorbeeld op slachterijniveau) op nul uitkomen.

Er is ook geen rekening gehouden met het feit dat niet alle geleverde vleesvarkens BLK-waardig afgerekend worden, in de zin dat deze voldoen aan alle eisen voor een BLK-bonus. Afwijkingen in slachtkwaliteit kunnen ertoe leiden dat delen van deze varkens niet in de Nederlandse supermarkten afgezet kunnen worden. Het economische effect hiervan is niet verrekend in de kostprijsberekening. Gemiddeld over alle geleverde slachtvarkens dient de in deze factsheet bepaalde kostprijs betaald te worden om volledig kostendekkend te zijn voor de varkenshouder.

2.7 Drie uitkomsten zijn berekend

Uitkomsten van de kostprijsberekening zijn drievoudig:

- kostprijs per big van 25 kg (euro per dier)
- kg-verrekenprijs voor afwijkend biggewicht (euro per kg)
Biggen worden niet op exact 25 kg verhandeld. Daarom is er een gewichtscorrectie op de biggenprijs afgeleid, de zogenaamde kg-verrekenprijs. Deze is gebaseerd op de marginale kosten in de vleesvarkensfase per kg gewichtstoename. Deze gewichtscorrectie is van toepassing in de gewichtsrage 20-30 kg.
- kostprijs vleesvarkens per kg slachtgewicht (euro per kg slachtgewicht).

Alle uitkomsten zijn exclusief btw. De kostprijs van vleesvarkens wordt afgerond op eurocenten, die van biggen wordt afgerond op halve euro's; de kg-verrekenprijs voor gewichten die afwijken van 25 kg op 5 eurocent per kg.

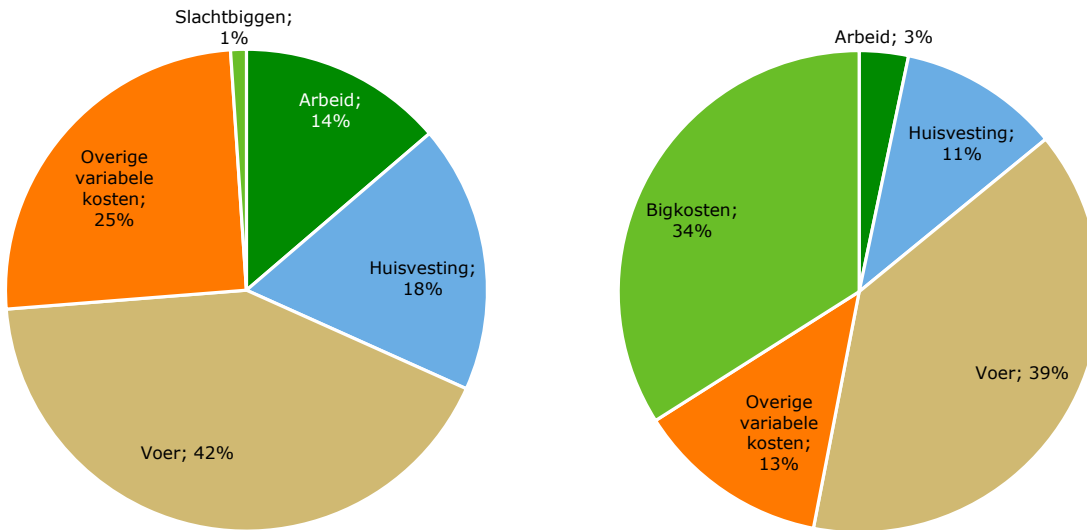
3. Resultaat periode 9-2023: € 2,10 per kg slachtgewicht

Op basis van de bovengenoemde beschrijving is een rekenmodel gemaakt om de productiekosten te kunnen berekenen. Voor deze rapportage zijn de kosten doorgerekend voor periode 9 van 2023 (week 33-36). Uitkomsten daarvan zijn gegeven in tabel 1. De verdeling naar kostenfactoren staat in figuur 1.

Tabel 1 Resultaten van de kostprijsberekening voor BLK-varkens en biggen, en kg-verrekenprijs voor periode 9-2023 (week 33-36)

Parameter	Waarde	
Kostprijs vleesvarkens	€ 2,10	Per kg slachtgewicht
Kostprijs 25 kg-big	€ 68,50	Per big
Kg-verrekenprijs voor biggewicht	€ 1,30	Per kg afwijkend gewicht van 25 kg (tussen 20 en 30 kg)

Noot: bedragen zijn exclusief btw.

Figuur 1 Kostprijsopbouw van biggen (links; euro per big) en vleesvarkens (rechts; euro per kg slachtgewicht)

4. Discussie

In de kostprijsberekening is uitgegaan van een representatieve weergave van de productiekosten op de bedrijven. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van gemiddelden, terwijl de variatie in prijzen, kosten en productieresultaten tussen bedrijven groot is. Doordat voor sommige bedrijven de kostendeckings onvoldoende zal zijn indien de berekende gemiddelde kostprijs vergoed zou worden, blijft voor deze bedrijven de prikkel bestaan om kosten te verlagen.

In de systematiek lopen kosten en prijzen enigszins achter op de werkelijkheid. Voor voer, als belangrijkste kostenpost, gaat dit om enkele weken; voor andere kostenposten gaat dit om meer dan een jaar (in verband met actualisatie pas in de loop van het volgende jaar). Belangrijk is dat deze vertraging consistent is, zodat de opbrengsten de kosten dekken.

Er wordt uitgegaan van huisvestingskosten op basis van nieuwbouw. In de praktijk zijn stallen in het verleden goedkoper gebouwd, er moet echter worden gereserveerd voor herinvestering in de toekomst die naar verwachting duurder zal zijn dan de huidige investeringen (vanwege inflatie). Aangezien de prijsontwikkeling niet bekend is, is gekozen voor investeringsbedragen op basis van nieuwbouw in het jaar van de kostprijsberekening.

In de kostprijsberekening is nog geen rekening gehouden met de eisen in het Beter Leven-programma waarvan de overgangstermijn per januari 2025 afloopt (vooral: daglicht, scheiding schone weg/bedrijfsweg, geen voerligboxen met uitloop, eisen aan vloer en groepsgrootte). Er zijn ondernemers die deze eisen al wel volledig hebben geïmplementeerd, en daarvoor dus ook al te maken hebben met de meerkosten. Een andere overweging hierbij is dat er tussen slachterijen en ondernemers in de regel jaarcontracten zijn. Het is denkbaar dat ondernemers ervoor kiezen om niet langer te produceren binnen dit programma, omdat deze extra eisen (denk aan daglicht) bouwtechnisch te complex zijn om om te zetten op de bedrijven, of qua financiering niet haalbaar zijn. Een vergoeding vooraf voor dergelijke maatregelen zou dan niet correct zijn. Deze kostprijsberekening zal in de loop van 2024 moeten worden geactualiseerd, zodat circa een jaar voordat de overgangstermijn afloopt, de kosten van de extra maatregelen wel inzichtelijk gemaakt, c.q. meegeteld worden. Overigens geldt deze aanpassing ook voor andere maatregelen die op de bedrijven afkomen, los van het Beter Leven-programma, zoals vrijloopkramen of het houden van dieren met ongecoupeerde staarten.

Het resultaat van deze opgestelde kostprijsmethodiek is nadrukkelijk geen notering, maar kan door de praktijk wel benut worden als referentiepunt voor een reële vergoeding voor het houden van varkens binnen het Beter Leven keurmerk.

Wageningen Economic Research is verantwoordelijk voor de gekozen methode en uitgangspunten. Er is een klankbordgroep ingesteld vanuit de opdrachtgever, waarbij voor iedere POV-regio een lid is uitgenodigd. Met deze klankbordgroep is bij de opstelling van de methodiek overlegd. Als de kostprijsberekening in de praktijk uitgerold wordt, zal eenmaal jaarlijks met de klankbordgroep worden overlegd.

5. Literatuur en websites

Agrimatie - Agrarische prijzen: <https://agrimatie.nl/Prijzen.aspx?ID=15125> (geopend 1 november 2023).

Agrimatie – Inkomens:

<https://agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?themaID=2272&indicatorID=2046&subpubID=2232§orID=2255> (geopend 1 november 2023).

Hoste, R. en M. Benus, 2023. *International comparison of pig production costs 2022; Results of InterPIG*. Wageningen, Wageningen Economic Research, rapport 2023-144 (in druk).

Stichting Beter Leven, 2018. *Criteria BLK**. <https://beterleven.dierenbescherming.nl/zakelijk/wp-content/uploads/sites/2/2020/01/Criteria-Varken-1-ster-versie-2.1-MW-dd.-01.01.2018.pdf> (geopend 1 november 2023).

Van Os, J., 2022. *Veehouderij keurmerken 2022*. Wageningen Environmental Research.

Vermeij, I., 2023. *Biggenprijzenschema*, versie juli 2023. Wageningen Livestock Research.

Vermeij, I., K. Blanken, A. Evers, I. Groeneveld, W. Ouweltjes, J. Verkaik en H. Wemmenhove, 2023. *Kwantitatieve informatie veehouderij 2023-24*. Wageningen Livestock Research, Handboek 47, september 2023.

Meer informatie

Robert Hoste

T +31 (0)317 48 46 54

E robert.hoste@wur.nl

www.wur.nl/economic-research

2023-137